

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	จ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ช
สารบัญตาราง	ฎ
สารบัญภาพ	ฐ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	4
1.3 นิยามศัพท์	4
1.4 ขอบเขตการศึกษา	4
1.5 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5
1.5.1 ทฤษฎี-แนวคิดอธิบายการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม	5
1.5.2 แนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศน์และทรัพยากรป่าไม้	11
1.5.3 แนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาสมุนไพร	14
1.5.4 งานวิจัยเกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญา ความเชื่อ และสมุนไพร	17
1.6 กรอบแนวคิด	24
บทที่ 2 ระเบียบวิธีการวิจัย	25
2.1 พื้นที่ในการศึกษา	25
2.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	25
2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา	26
2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล	28
2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล	29
2.6 เนื้อหาวิทยานิพนธ์โดยสังเขป	30
บทที่ 3 บริบทชุมชนที่สำคัญอันมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของสมุนไพร	31
3.1 ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่	31
3.1.1 ที่ตั้งและขอบเขตพื้นที่	33

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.1.2 ลักษณะทางธรณีวิทยา	33
3.1.3 ทรัพยากรธรรมชาติ	35
3.1.4 การเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศน์ของพื้นที่	39
3.2 บริบททางสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตของชุมชนและความเชื่อที่เกี่ยวกับการรักษาพยาบาล	42
3.2.1 ประวัติความเป็นมาของชุมชน	42
3.2.2 ลักษณะการปกครองและสภาพทางสังคม	43
3.2.3 ประชากรและโครงสร้างประชากร	44
3.2.4 ระบบสาธารณสุขปกศ	45
3.2.5 วัฒนธรรมความเชื่อของชาวปกศเกอญอ	47
บทที่ 4 การเปลี่ยนแปลงของการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรของชุมชน	51
4.1 การใช้ประโยชน์จากป่าในการดำรงชีวิตของชุมชน	51
4.1.1 ช่วงก่อนปี พ.ศ.2495	51
4.1.2 ช่วงระหว่างปี 2495-2524	52
4.1.3 ช่วงระหว่างปี พ.ศ.2520- พ.ศ.2535	53
4.1.4 ช่วงระหว่างปี พ.ศ.2535 – ปัจจุบัน	55
4.2 พืชสมุนไพรที่พบบริเวณป่าบ้านห้วยส้มป่อยในปัจจุบัน	61
4.3 การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรของชุมชน	69
บทที่ 5 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรของชุมชน	80
5.1 ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ	80
5.1.1 ระบบการผลิต	80
5.1.2 การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินของบ้านห้วยส้มป่อย	82
5.1.3 รายได้ของครัวเรือน	83
5.2 ปัจจัยทางด้านสังคม	87
5.2.1 ความสัมพันธ์ภายในครัวเรือน / เครือญาติ	87
5.2.2 ความสัมพันธ์ด้านอายุของคนในชุมชน	88
5.2.3 การศึกษา	90

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
5.2.4 สื่อ	91
5.2.5 สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน	92
5.3 ปัจจัยทางด้านวัฒนธรรม	94
5.3.1 การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการบริโภค	94
5.4 ชุมชนเปลี่ยนผ่านสู่ความเจริญ ยาแผนปัจจุบันแทนที่ยาสมุนไพร	95
5.4.1 สภาวะการเจ็บป่วยของชุมชนในปัจจุบัน	96
5.4.2 การรักษาสุขภาพของชุมชนในปัจจุบัน	97
5.4.3 การใช้ประโยชน์จากสมุนไพรและความเชื่อ	98
5.5 แนวโน้มการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรของชุมชน	99
บทที่ 6 สรุป	100
6.1 สรุปผลการศึกษา	100
6.2 อภิปรายผลการศึกษา	104
6.3 ข้อเสนอแนะ	105
บรรณานุกรม	106
ภาคผนวก	113
ภาคผนวก ก ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์ แบบเจาะลึก	114
ภาคผนวก ข ตัวอย่างแบบสอบถาม แบบตัวแทนครัวเรือน	118
ภาคผนวก ค รูปภาพพืชสมุนไพรตัวอย่างและรูปที่เกี่ยวข้อง	123
ประวัติผู้เขียน	127

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1.1	24
3.1	34
3.3	36
4.1	60
4.2	67
4.3	68
4.4	75
4.5	76
4.6	77
5.1	83
5.2	86
5.3	93

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1.1	การใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในภาคเหนือตอนบน	18
3.1	จำนวนประชากรบ้านห้วยส้มป่อยแยกตามเพศและอายุ พ.ศ. 2549	46
4.1	ยาสมุนไพรที่ใช้รักษาและอาการของโรคที่มีในห้วยส้มป่อยในปัจจุบัน	62
4.2	เปรียบเทียบความสัมพันธ์ของการใช้ประโยชน์กับนิเวศน์ของพืชสมุนไพรในปัจจุบัน	70
4.3	เปรียบเทียบแนวโน้มปริมาณน้ำฝนปี พ.ศ. 2532 ถึง พ.ศ. 2549	78
5.1	สัดส่วนการปลูกพืชบ้านห้วยส้มป่อย	81
5.2	รายได้ รายจ่าย หนี้สิน เฉลี่ยของกลุ่มอาชีพบ้านห้วยส้มป่อย	84
5.3	จำนวนเด็กและเยาวชนที่เรียนอยู่ภายนอกชุมชน	90
5.4	สถิติโรคที่ชาวบ้านห้วยส้มป่อยเข้ารับรักษาปี พ.ศ. 2549	96
5.5	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างผู้ป่วยจำแนกตามสิ่งที่ทำให้หายเจ็บป่วยได้ (ตามความเชื่อ) ของผู้ป่วย	96
5.6	จำนวนร้อยละของกลุ่มตัวอย่างผู้ป่วย จำแนกตามหน่วยงาน/บุคคลเข้ารับบริการเมื่อ เจ็บป่วย	97
5.7	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างผู้ป่วยจำแนกตามวัยที่ใช้สมุนไพรในการรักษาโรคหรือบรรเทาอาการเจ็บป่วย	98